

INNLEGG I SALDERINGSDEBATTEN 19. DESEMBER 1985

Ærede President,

Høstens budsjettbehandling har unektelig fått et visst preg av konfrontasjon. Det har åpenbart sammenheng med et forhold som ble belyst under trontaledebatten: Etter valget kunne ikke noen aktuell regjeringskonstellasjon oppnå noe eget parlamentarisk flertall. Problemene måtte bli ytterligere komplisert etter at opposisjonspartier hadde forsikret at de ville stemme i samsvar med egne programmer og løfter i valgkampen. Uansett hva man ellers måtte mene om partienes løfter, kunne man slå fast at hvis alle partier på alle områder skulle holde på sitt, ville resultatet bli et budsjett som neppe noen ville regne som ansvarlig. Det største opposisjonspartiet viste heller ingen interesse for noen slik forståelse som man fikk i 1961, da det første gang ble aktuelt å begrense striden mellom de største partier for å hindre at et lite parti skulle få uforholdsmessig innflytelse, p.g.a. et lite partis muligheter til å avgjøre hvem som skulle få flertall under strid mellom hovedblokkene.

På den annen side viste trontaledebatten helt klart at det ikke var noe ønske om et regjeringsskifte. Fordi det ikke var noen tvil om dette, var det heller ikke naturlig med noen votering over dette forhold.

Vi måtte da leve med det velkjente problem: Det ville bli lett å få flertall for forslag om økte utgifter i forhold til Regjeringens forslag, mens det ville bli flertall mot forslag om mindre utgifter, og flertall mot forslag om ytterligere økte skatter og avgifter. Man måtte m.a.o. se i øynene en betydelig risiko for at summen av enkeltvoteringene ville bli slik at ingen kunne si seg tilfreds med den.

Det ble jo også klarlagt både i trontaledebatten og finansdebatten at situasjonen kunne gjøre det nødvendig å foreta en ny gjennomgåelse av hele budsjettet under salderingen, i samsvar med reglene i Stortingets reglementer. Jeg ser med interesse at både Arbeiderpartiet og regjeringspartiene har støttet denne tankegang, ved offentlig å gå inn for omgjøring av vedtak som er fattet tidligere i høst. Det er en annen sak at Arbeiderpartiet ville løse problemet ved å øke skattene, mens Regjeringen ville løse den samme oppgave ved å foreslå at Stortinget lar utgiftene stige noe mindre enn de foreløpige vedtak ville innebære.

Før vi kom så langt ble det jo imidlertid sluttet forlik om to viktige saker: En ekstraordinær forhøyelse av Folkestrygdens pensjoner, og Lottospillet. Det kan slås fast at alle partier viste forliksvilje under den prosess som ledet frem til avgjørelsene i disse viktige enkeltsaker. Dette hører også med i bildet av strid og samarbeid i det nye Stortings første sesjon. Regjeringen har også vist betydelig elastisitet både under behandlingen av disse sakene, og ved sin holdning til en rekke andre krav om høyere utgifter.

Flere har reist spørsmål om hvorvidt, og i tilfelle hvorledes, man kunne ha fått en annen og enklere budsjett-behandling ved å etablere et fast flertall på et tidligere stadium. Men jeg kan ikke se noe ved utviklingen som antyder at det i det hele tatt kunne ha vært praktisk mulig - i år.

Så vidt jeg kan se ville et nærmere samarbeid mellom regjeringspartiene og et av de sosialistiske partier - om noe slikt i det hele tatt kunne være mulig - i beste fall ha krevet en enda vesentlig sterkere stigning i statens utgifter enn den vi nå ser, og høyere skatter. Et mer omfattende samarbeid med Fremskrittspartiet på et tidligere stadium synes heller ikke å fremtre som noe som kunne ha gitt noen bedre balanse eller mindre utgiftsstigning. Men etter at man har gjennomgått en vanskelig prosess har man altså - som ventet - til slutt nådd frem til et flertall for et budsjett.

Efter forliket mellom regjeringspartienes stortingsgrupper om visse justeringer oppover av en del utgifter, og mellom regjeringspartiene og opposisjonspartier om trygdeforhøyelsen og Lotto, har vi altså nå til slutt fått forliket mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om de endelige budsjettvedtak. Under vurderingen av dette forlik legger jeg stor vekt på at det samtidig ble markert bred tverrpolitisk enighet om to revisjoner av skatteloven som vil øke de offentlige inntekter, vel og merke uten i det hele tatt å ramme folk flest eller næringslivet i sin alminnelighet. Også dette forlik - om beskatningen av kapitalforsikringer og distriktsskatteloven - hører med i bildet som samarbeids-eksempler.

Jeg vil likevel ikke legge skjul på at utgiftsstigningen er blitt sterkere enn det som etter mitt skjønn ville ha tjent samfunnet best. Jeg vil ikke fornekte den oppfatning at alle kompromissene til sammen innebærer en såvidt sterkt økt utstrømning av penger fra staten, at det både vil øke etterspørselspresset direkte, og i neste omgang også avleire seg i økte bankinnskudd og derigjennom muligheter for ytterligere økte utlån.

Det er ulike syn på betydningen av den grad av utgiftsøkning som faktisk har skjedd. Noen synes den er bagatellmessig. Jeg antar at den vil påvirke faren for sterkere pris- og kostnadsstigning på en uheldig måte. Men jeg ser det også slik at resultatet er blitt vesentlig bedre enn det kunne ha blitt under noen av de aktuelle alternativer med hensyn til fremgangsmåter og politiske konstellasjoner.

Dette syn på statens utgifter og inntekter betyr ikke at jeg på noen måte undervurderer de store problemer som oppstår p.g.a. den sterke økning i utlånene fra de private kredittinstitusjoner. Men økte statsutgifter gjør det ikke bare enda viktigere, men også vanskeligere å bremse utlånsveksten. Dette henger sammen med at økte utbetalinger fra staten jo etterhvert når bankene, og danner grunnlag for økte utlån. Regjeringen legger stor vekt på tiltak for å bremse den lånefinansierte etterspørsel. Jeg håper at Arbeiderpartiet ikke lenger vil fastholde sitt ønske om nedsettelse av rentene på bankenes utlån, som jo var ett av de krav som Arbeiderpartiet satte frem i høst, og som bare kunne stimulere forbruket ytterligere.

Jeg ser det som sagt som naturlig å regne med at de erfaringer man har høstet under den budsjettbehandling som nå går mot slutten, vil få betydning for arbeidet og samarbeidet fremover. Problemene oppstår når Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV går samlet mot Regjeringens syn. Slike konflikter er i høst som nevnt blitt løst på ulike måter. Men det må være klart at når Arbeiderpartiet og SV står fast på standpunkter som Regjeringen ikke kan akseptere, skaper de to sosialistiske partier en situasjon som gir Fremskrittspartiet en særlig innflytelse, gjennom den mulighet det da får til å avgjøre om de sosialistiske partier eller regjeringspartiene skal få flertall for sine forslag. At det da oppstår et behov for drøftelser mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet er et faktum av en type som enhver Regjering må innrette seg etter, fordi Regjeringen har ansvar for å oppnå resultater. Regjeringen må da søke kontakt med stortingsrepresentanter som ikke ønsker å bringe Regjeringen i mindretall.

Som oppsummering vil jeg si som min vurdering at budsjettbehandlingen i store trekk er blitt slik man måtte vente etter de uttalelser som falt før og under de store debatter som innledet den. Jeg regner med at alle deltagere vil være interessert i å gjennomgå de erfaringer vi nå har høstet, med sikte på et bedre samarbeid neste gang.